

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
міжнародних економічних відносин
Протокол № 1 від 28.08.2023 р.

Каріна НЕМАШКАЛО

ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань **29 «Міжнародні відносини»**
Спеціальність **292 «Міжнародні економічні відносини»**
Освітній рівень **перший (бакалаврський)**
Освітня програма **Міжнародний бізнес**

Статус дисципліни **обов'язкова**
Мова викладання, навчання та оцінювання **українська**

Розробник:
к.е.н., доцент

Ірина МУРЕНЕЦЬ

Завідувач кафедри
міжнародних економічних
відносин

Ірина ОТЕНКО

Гарант програми

Наталія ПАРХОМЕНКО

Харків
2023

Вступ

Економічний, соціально-політичний та культурний розвиток держав в сучасних умовах відбувається під зростаючим впливом глобалізації і інтернаціоналізації виробництва. Основними формами прояву цих процесів є зростання обсягів міжнародної торгівлі та інвестицій, диверсифікація світових фінансових ринків та ринків робочої сили, значне зростання впливу транснаціональних корпорацій на світові господарські процеси, загострення світової конкуренції тощо. Все це призводить до подальшої єдності світу. Особливу цікавість викликає економічна єдність, її передумови формувалися протягом тисячоліть. Програма вивчення навчальної дисципліни «Теорія міжнародних економічних відносин» складена відповідно до освітньої програми підготовки бакалаврів зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини».

Метою викладання даної навчальної дисципліни є формування у студентів компетентностей щодо набуття необхідної сукупності практичних знань, вмінь та навичок для розуміння масових явищ і процесів в економіці, які протікають в сучасних умовах господарювання.

Завданнями навчальної дисципліни є:

вивчення основних понять, функцій та завдань теорії міжнародних економічних відносин у глобальному економічному середовищі;

розгляд теоретичних підходів до аналізу міжнародної торгівлі, обмінного курсу та платіжного балансу, валютної структури міжнародних економічних відносин;

формування системи теоретичних знань, прикладних умінь і навичок щодо теорії багатонаціональних підприємств, теорії іноземних інвестицій.

Об'єктом навчальної дисципліни є міжнародні економічні відносини.

Предметом навчальної дисципліни є система теорій міжнародних економічних відносин, які виникають між різними суб'єктами під час їхньої міжнародної діяльності.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
РН3	СК7
РН4	СК1
РН7	ЗК8
РН8	СК1, СК11
РН18	ІК
РН28	СК19

де, ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері міжнародних відносин у цілому та міжнародних економічних, зокрема, а також у процесі навчання, що передбачає застосування новітніх теорій та методів при здійсненні комплексних досліджень світогосподарських зв'язків, характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

ЗК8. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

СК1. Здатність виокремлювати характерні ознаки та тенденції розвитку світового господарства, особливості реалізації економічної політики та світових інтеграційних/деінтеграційних процесів, у тому числі євроатлантичної інтеграції.

СК7. Здатність аналізувати теорії та механізми реалізації міжнародних валютно-фінансових і кредитних відносин.

СК11. Здатність проводити дослідження економічних явищ та процесів у міжнародній сфері з урахуванням причинно-наслідкових та просторово-часових зв'язків.

СК19. Здатність аналізувати базові мікро- та макроекономічні моделі, сучасні макроекономічні підходи до аналізу економіки, принципи поведінки економічних суб'єктів в умовах глобального середовища.

РН3. Використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології, програмні пакети загального і спеціального призначення.

РН4. Систематизувати й упорядковувати отриману інформацію щодо процесів і явищ у світовому господарстві; оцінювати та пояснювати вплив ендогенних і екзогенних факторів на них; формулювати висновки і розробляти рекомендації з урахуванням особливостей національного і міжнародного середовища.

РН7. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

РН8. Розуміти, виділяти й описувати нові явища, процеси й тенденції глобального розвитку, механізми й інструменти реалізації економічної політики та світових інтеграційних / деінтеграційних процесів, у тому числі та євроатлантичної інтеграції.

РН18. Досліджувати економічні явища та процеси у міжнародній сфері на основі розуміння категорій, законів; виділяючи й узагальнюючи тенденції, закономірності функціонування та розвитку світового господарства з урахуванням причинно-наслідкових та просторово-часових зв'язків.

РН28. Аналізувати базові мікро- та макроекономічні моделі, сучасні макроекономічні підходи до аналізу економіки, принципи поведінки економічних суб'єктів в умовах глобального середовища.

Програма навчальної дисципліни

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Концептуальні основи теорії міжнародних економічних відносин

Тема 1. Понятійний апарат та характерні риси міжнародних відносин

- 1.1. Поняття міжнародних відносин.
- 1.2. Об'єкт та предмет міжнародних відносин.
- 1.3. Характерні риси міжнародних відносин.
- 1.4. Закономірності формування і розвитку міжнародних відносин.

Тема 2. Сутність і особливості міжнародних відносин

- 2.1. Характерні особливості міжнародних відносин.
- 2.2. Структура, завдання та функції міжнародних відносин.
- 2.3. Рівні міжнародних відносин.

Тема 3. Теоретичні засади міжнародних економічних відносин

- 3.1. Методологічні принципи теоретичного аналізу системи міжнародних економічних відносин.
- 3.2. Функції наукової теорії МЕВ.
- 3.3. Методи дослідження теорії МЕВ.
- 3.4. Структура міжнародної економічної системи.
- 3.5. Генетично-структурні зв'язки світового господарства.
- 3.6. Ринкова структура міжнародної економічної системи.
- 3.7. Головні суб'єкти міжнародних економічних відносин.
- 3.8. Форми міжнародних економічних відносин.
- 3.9. Міжнародний поділ праці.
- 3.10. Динаміка і структура міжнародного поділу праці.
- 3.11. Міжнародна кооперація праці та інтернаціоналізація виробництва.

Тема 4. Теоретичні підходи та моделі міжнародної торгівлі

- 4.1. Основні припущення базової моделі (моделі загальної рівноваги) економіки.
- 4.2. Сутність базової моделі міжнародної торгівлі.
- 4.3. Класичні теорії зовнішньої торгівлі: теорія абсолютних переваг та теорія порівняльної переваги.
- 4.5. Неокласична теорія міжнародної торгівлі.
- 4.6. Модель Гекшера—Оліна.
- 4.7. Парадокс Леонтьєва.

Тема 5. Альтернативні концепції міжнародної торгівлі

- 5.1. Модель економії на масштабі.
- 5.2. Технологічна теорія міжнародної торгівлі.
- 5.3. Модель життєвого циклу продукту.
- 5.4. Модель внутрішньогалузевої торгівлі.
- 5.5. Гравітаційна модель міжнародної торгівлі.
- 5.6. Нові теорії міжнародної торгівлі.
- 5.7. Теорії «неопротекціонізму» та «неофрітрдерства» у розвитку міжнародної торгівлі.
- 5.8. Вартісна основа міжнародної торгівлі.
- 5.9. Теорія вартості.
- 5.10. Теорія М.Портера.
- 5.11. Інтернаціональна вартість і світові ціни.
- 5.12. Цінові пропорції міжнародного торговельного обміну.
- 5.13. Ціноутворюючі фактори у міжнародній торгівлі.
- 5.14. Особливості формування цін за основними товарними групами.
- 5.15. Види світових цін.
- 5.16. Теорії електронної комерції.
- 5.17. Вплив цифровізації на міжнародну торгівлю.

Тема 6. Обмінний курс і платіжний баланс

- 6.1. Валютна структура міжнародних економічних відносин.
- 6.2. Диференціація міжнародної валютної системи.
- 6.3. Розширена класифікація валют.
- 6.4. Моделі обмінного курсу.
- 6.5. Паритет купівельної спроможності.
- 6.6. Модель фінансових активів.
- 6.7. Теорія оптимальних валютних зон.
- 6.8. Економічна природа платіжного балансу.
- 6.9. Концепція еластичності.
- 6.10. Абсорбційний підхід.
- 6.11. Монетарний підхід.
- 6.12. Умови теорії Маршалла—Лернера.

Змістовий модуль 2

Характеристика теорій міжнародних економічних відносин в сучасних умовах глобалізації

Тема 7. Валютна структура міжнародних економічних відносин

- 7.1. Сутність валюти.
- 7.2. Етапи становлення валютних відносин у системі міжнародних економічних відносин.
- 7.3. Вільноконвертована валюта.

- 7.4. Диференціація міжнародної валютної системи.
- 7.5. Розширена класифікація валют.
- 7.6. Сутність та теорії валютного курсу.
- 7.7. Вплив діджиталізації на валютну систему міжнародних економічних відносин.

Тема 8. Міжнародна мобільність капіталу

- 8.1. Теорія міжнародного виробництва.
- 8.2. Теорія розташування Вебера.
- 8.3. Модель співвідношення факторів виробництва Гекшера—Оліна.
- 8.4. Теорія «ринкової влади» Гаймера.
- 8.5. Теорія життєвого циклу продукту.
- 8.6. Теорія інтерналізації та трансакційних витрат (інституціоналізм).
- 8.7. Еклектична парадигма Дж. Даннінга.
- 8.8. Теорія іноземних інвестицій.
- 8.9. Форми іноземних інвестицій.
- 8.10. Теорія портфельних інвестицій.
- 8.11. Теорія прямих інвестицій.

Тема 9. Теорія багатонаціональних підприємств

- 9.1. Економічна природа фірми.
- 9.2. Інституційна структура фірми.
- 9.3. Основні моделі фірми у системі міжнародних економічних відносин.
- 9.4. Стратегія розвитку та ринкової поведінки фірми - багатонаціонального підприємства (БНП).
- 9.5. Сутність та принципи діяльності БНП.
- 9.6. ТНК як форми існування багатонаціональних підприємств.
- 9.7. Теорія ТНК та МНК як різновидів багатонаціональних підприємств.
- 9.8. Теорія сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності ТНК та багатонаціональних підприємств.

Тема 10. Теорія іноземних інвестицій

- 10.1. Сутність, об'єктивні причини, методи та форми іноземного інвестування.
- 10.2. Теорії вивозу капіталу.
- 10.3. Форми іноземних інвестицій.
- 10.4. Теорія портфельних інвестицій.
- 10.5. Теорія прямих інвестицій.
- 10.6. Теорія змішаних інвестицій.
- 10.7. Теорія державно-приватного іноземного інвестування.
- 10.8. Теорія офшорних зон.
- 10.9. Сучасні концепції вивозу капіталу у XXI ст.

Тема 11. Міжнародна міграція робочої сили

- 11.1. Сутність, причини Моделі міжнародної міграції робочої сили.
- 11.2. Інтернаціоналізація ринку праці.
- 11.3. Теорія світових центрів тяжіння робочої сили.
- 11.4. Сучасні міжнародні міграційні системи.
- 11.5. Теорії міжнародної трудової міграції.
- 11.6. Економічні ефекти міжнародних міграційних процесів.
- 11.7. Людський капітал та міжнародна міграція.
- 11.8. Зовнішні ефекти міграції та економічний добробут.
- 11.9. Ефект лібералізації міграційної політики.
- 11.10. Теорія ефектів грошових переказів мігрантів.

Тема 12. Економічна інтеграція та глобалізація світогосподарських процесів

- 12.1. Теорії та моделі міжнародної економічної інтеграції.
- 12.2. Основні концепції міжнародної економічної інтеграції.
- 12.3. Визначення наслідків міжнародних інтеграційних процесів для національної економіки та для світового господарства.
- 12.4. Парадигма економічної глобалізації.
- 12.5. Теорія глобалізаційних процесів та «хвиль глобалізації».
- 12.6. Історичні типи та етапи розвитку глобалізаційних процесів та «хвиль» «неопротекціонізму».
- 12.7. Теорія глобалізації та регіоналізації світового господарства.
- 12.8. Теорія «нових центрів світового економічного зростання».
- 12.9. Закономірності еволюції та модифікації глобалізаційних процесів у ХХІ ст.

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Перелік практичних (семінарських) та лабораторних занять / завдань

Назва теми	Зміст
Тема 1. Теоретичні основи міжнародних відносин	Завдання 1.1. Визначити поняття міжнародних відносин. Об'єкт та предмет міжнародних відносин. Завдання 1.2. Описати характерні риси міжнародних відносин. Завдання 1.3. Проаналізувати закономірності формування і розвитку міжнародних відносин.
Тема 2. Сутність і особливості міжнародних відносин	Завдання 2.1. Написати есе. Описати характерні особливості міжнародних відносин. Завдання 2.2. написати есе. Описати структуру, завдання та функції міжнародних відносин, рівні міжнародних відносин.
Тема 3. Теоретичні засади дослідження міжнародних економічних відносин	Завдання 3.1. Підготувати презентацію на одну із тем: Методологічні принципи теоретичного аналізу системи міжнародних економічних відносин. Функції наукової теорії МЕВ. Методи дослідження теорії МЕВ. Структура міжнародної економічної системи. Генетично-структурні зв'язки світового господарства. Ринкова структура міжнародної економічної системи. Головні суб'єкти міжнародних економічних відносин. Форми міжнародних економічних відносин. Міжнародний поділ праці. Динаміка і структура міжнародного поділу праці. Міжнародна кооперація праці та інтернаціоналізація виробництва.
Тема 4. Теоретичні підходи до аналізу міжнародної торгівлі	Завдання 4.1. Ділова гра “світова торгівля”
Тема 5. Альтернативні концепції міжнародної торгівлі	Завдання 5.1. Підготувати презентацію на одну із тем: Модель економії на масштабі. Технологічна теорія міжнародної торгівлі. Модель життєвого циклу продукту. Модель внутрішньогалузевої торгівлі. Гравітаційна модель міжнародної торгівлі. Нові теорії міжнародної торгівлі. Теорії «неопротекціонізму» та «неофрітредерства» у розвитку міжнародної торгівлі. Вартісна основа міжнародної торгівлі. Теорія вартості. Теорія М.Портера. Інтернаціональна вартість і світові ціни. Цінові пропорції міжнародного торговельного обміну. Ціноутворюючі фактори у міжнародній торгівлі. Особливості формування цін за основними товарними групами. Види світових цін. Теорії електронної комерції. Вплив цифровізації на міжнародну торгівлю.

Тема 6. Обмінний курс і платіжний баланс	Завдання 6.1. Ділова гра “Мій перший мільйон”
Тема 7. Валютна структура міжнародних економічних відносин	Завдання 7.1. Ділова гра “Мій перший мільйон” (продовження) Завдання 7.2. Написати есе за темою.
Тема 8. Міжнародна мобільність капіталу	Завдання 8.1. Обери теорію та розкажи про неї. Теорія міжнародного виробництва. Теорія розташування Вебера. Модель співвідношення факторів виробництва Гекшера—Оліна. Теорія «ринкової влади» Гаймера. Теорія життєвого циклу продукту. Теорія інтерналізації та трансакційних витрат (інституціоналізм). Еклектична парадигма Дж. Даннінга. Теорія іноземних інвестицій. Форми іноземних інвестицій. Теорія портфельних інвестицій. Теорія прямих інвестицій. Завдання 8.2. Кейс.
Тема 9. Теорія багатонаціональних підприємств	Завдання 9.1. Робота з економічним словником. Завдання 9.2. “Кросворд”.
Тема 10. Теорія іноземних інвестицій	Завдання 7.1. Підготуй есе та розкрий основні питання. Сутність, об'єктивні причини, методи та форми іноземного інвестування. Теорії вивозу капіталу. Форми іноземних інвестицій. Теорія портфельних інвестицій. Теорія прямих інвестицій. Теорія змішаних інвестицій. Теорія державно-приватного іноземного інвестування. Теорія офшорних зон. Сучасні концепції вивозу капіталу у XXI ст.
Тема 11. Міжнародна міграція робочої сили	Завдання 11.1. Ділова гра “Я Мігрант”
Тема 12. Економічна інтеграція та глобалізація світогосподарських процесів	Завдання 12.1. Підготувати презентацію на одну із тем: Теорії та моделі міжнародної економічної інтеграції. Основні концепції міжнародної економічної інтеграції. Визначення наслідків міжнародних інтеграційних процесів для національної економіки та для світового господарства. Парадигма економічної глобалізації. Теорія глобалізаційних процесів та «хвиль глобалізації». Історичні типи та етапи розвитку глобалізаційних процесів та «хвиль» «неопротекціонізму». Теорія глобалізації та регіоналізації світового господарства. Теорія «нових центрів світового економічного зростання». Закономірності еволюції та модифікації глобалізаційних процесів у XXI ст.

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3
Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми	Зміст
Тема 1 – 12	Вивчення лекційного матеріалу
Тема 1 – 12	Підготовка до практичних та лабораторних занять
Тема 2, 7, 10	Написання есе
Тема 3, 5, 12	Підготовка презентації результатів виконання індивідуального завдання
Тема 1 – 12	Підготовка до письмових контрольних робіт

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських), лабораторних занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

Словесні (лекція (Теми 1 – 12), міні-лекції (Теми 4, 7), проблемні лекції (Теми 6, 8, 11, 12)).

Наочні (демонстрація (Теми 1 – 12)).

Практичні (практична робота (Теми 1, 3, 5, 9, 10), лабораторна робота (Теми 2, 4, 6, 7, 8), семінари (Теми 1, 6, 8), семінари-дискусії (Тема 11, 12)).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

Формою семестрового контролю є залік: максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума, що дозволяє здобувачу вищої освіти отримати залік – 60 балів.

Підсумковий контроль здійснюється у вигляді семестрового контролю.

Семестровий контроль проводиться у формі заліку.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи під час поточного контролю презентації та доповіді (30 балів), творче завдання (20 балів), опитування (20 балів), колоквиуми (30 балів).

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Рекомендована література

Основна

1. Міжнародні економічні відносини: підручник / за ред. А.П. Голікова, О.А. Довгаль. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. – 464 с.

2. Krugman Paul, Maurice Obstfeld and Marc Melitz. [International Economics: Theory and Policy](#)/ Krugman P. – Harlow, England : Pearson, 11th edition, 2018. – 800 р.

3. Архієреєв С.І. Міжнародна економіка і міжнародні економічні відносини [Текст]: навч. посіб. / С. І. Архієреєв, Н. М. Волоснікова, С. О. Климова; за ред. С.І. Архієреєва; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». – Харків: Видво Іванченка І.С., 2019. – 233 с.

4. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин : підручник/ М. З. Мальський, М. М. Мацях; МОНУ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, ф-т міжнарод. відносин. – 4-те вид., переробл. і доповн. – Київ : Знання, 2011. – 406 с.

5. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика : навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін.– Харків : Право, 2016. – 540 с.

6. Цимбалістий В. Ф. Теорія міжнародних відносин : навч. посіб./ В. Ф. Цимбалістий. – 3-тє вид., доповн. та виправл. – Львів : Новий світ, 2007. – 360 с.

7. Шепелєв М. А. Теорія міжнародних відносин : підручник / М. А. Шепелєв. – Київ : Вища школа, 2004. – 622 с.

Додаткова

8. Дергачова В. В. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. для здобувачів освіт. ступеня бакалавра за спец. 073 "Менджмент" / В. В. Дергачова, К. О. Кузнєцова, І. М. Манаєнко ; [відп. ред. О. А. Гавриш]. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. – 421 с.

9. Міжнародна торгівля товарами, послугами, технологіями : робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти спеціальності 292 "Міжнародні економічні відносини" освітньої програми "Міжнародний бізнес" першого (бакалаврського) рівня : [Електронне видання] / укл. А. О. Литвиненко – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнєця, 2023. – 15 с. (Укр. мов.) URL:<http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/30659>

10. Лісовський П. М. Міжнародна економіка: креативність, плановість,

законність : навч. посіб. / П. М. Лісовський, Ю. П. Лісовська. – Київ : Ліра-К, 2021. – 106 с.

11. Мішина С. В. Міжнародна трудова міграція: сучасні тенденції та світові практики / С. В. Мішина, О. Ю. Мішин // Theoretical and practical aspects of science development : Scientific monograph. - Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. - Part 1. - P. 118 – 178. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/30361>

Інформаційні ресурси в Інтернет

12. Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

13. Офіційний сайт Міністерства Закордонних справ України. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua>.

12. Офіційний сайт ООН. – Режим доступу : <http://www.un.org/ru/index.html>.

14. Офіційний сайт Євросоюзу. – Режим доступу : <http://europa.eu>.

15. Сайт персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Дисципліна "Теорія міжнародних економічних відносин" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua>

